

DARKO DUNDOVIĆ*

Posebne dokazne radnje: simulirana prodaja i otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine

Sažetak

Rad predstavlja osvrt na novinu koja se uvodi stupanjem na snagu Zakona o kaznenom postupku, a odnosi se na posebne dokazne radnje, i to na "simuliranu prodaju i otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine", gdje je "prodaja" uvedena kao novina. Ujedno, u radu je napravljen i usporedni prikaz takvih ili sličnih zakonskih rješenja, ponajprije u zemljama regije (gdje takva rješenja postoje), ali i osvrt na metodologiju postupanja u SAD-u, s obzirom na višegodišnje iskustvo u provođenju upravo ovakve specifične radnje. Namjera je da ovaj rad posluži za buduća razmatranja ponajprije primjene nove metodologije postupanja temeljem ove zakonske ovlasti, ali i kao poticaj za donošenje određenih uputa i pravila koja će uređivati tehničke detalje za pripremu i provođenje ove posebne dokazne radnje.

Ključne riječi: posebne dokazne radnje, simulirana prodaja predmeta, simulirani otkup predmeta, simulirano davanje potkupnine, simulirano primanje potkupnine, izvidi kaznenih djela.

UVOD

Reforma prethodnog postupka, usvajanjem novog Zakona o kaznenom postupku (ZKP/08., NN 152/08., 76/09.), donijela je razdvajanje funkcije prikupljanja podataka za optužbu – koju provodi državni odvjetnik, od odlučivanja u postupku – koje je pravo i dužnost suca, te uvođenje suca istrage kao novog tijela odlučivanja u prethodnom postupku, čime je ukinula dosadašnja sudska istraga. Takvom promjenom prethodnog postupka kojom se ukida sudska istraga bitno je promijenjen i položaj policije i državnog odvjetnika u istraži-

---

* mr. sc. Darko Dundović, direktor Službe regionalne sigurnosti, INA d.d.

vanju kriminaliteta, a posebno organiziranog kriminaliteta i korupcije. Državni odvjetnik postao je *dominus litis* prethodnog postupka, tijelo koje prikuplja dokaze za optužbu, vodi prethodni postupak i ima nalogodavne ovlasti prema drugim istražnim tijelima.

Novi Zakon o kaznenom postupku (u nastavku ZKP/08.) donio je značajne izmjene mnogih postupovnih pravila, a među njima i izvida kaznenih djela, tako što je ZKP/08. propisao samo opće uvjete za njihovo poduzimanje, stavljajući izvide kaznenih djela u Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (ZoPPO, NN 76/09.). Druga značajna izmjena, kad govorimo o izvidima, dogodila se i kod radnji privremenog ograničavanja ustavnih prava i sloboda radi pribavljanja podataka i dokaza za provedbu kaznenog postupka, skraćeno nazivanih *posebne izvidne radnje*, koji se sada nazivaju *posebne dokazne radnje*, uz izmjene koje se odnose na rokove provođenja ovih radnji, ovlasti izdavanja naloga, proširenje kataloga kaznenih djela za koje se mogu odrediti posebne dokazne radnje.

U Zakonu se pojavljuju i sasvim nove posebne dokazne radnje, a koje su i tema ovoga rada. Primjena upravo ovih radnji stupila je na snagu 1. srpnja 2009. godine za kaznena djela iz tzv. USKOK-ove nadležnosti, sa svim novinama u njima, a što bi poradi dosadašnjeg neiskustva u provođenju dijela novih radnji, i nepostojanja potpunih uputa o provođenju ovih radnji, moglo stvoriti probleme u operativnom provođenju.

U ovom radu navest ćemo samo odredbe koje se odnose na posebne dokazne radnje, dat ćemo kratak komentar na novine koje su se pojavile u tim radnjama, a posebno i detaljno nastojat ćemo obraditi simuliranu prodaju i otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine.

1. POSEBNE DOKAZNE RADNJE: NOVINE U NOVOM ZAKONU O KAZNENOM POSTUPKU

Unutar Glave XVIII. ZKP/08. koja uređuje dokazne radnje, nalaze se odredbe koje uređuju i dio problematike kojom se bavim u ovome radu, a sam njihov naziv, posebne dokazne radnje, govori o njihovu značaju u novom Zakonu o kaznenom postupku. Upravo značaj naziva ističu Ljubanović i sur. (2008) gdje navode: "Tim se izričajem u cijelosti odražava konačna svrha navedenih radnji – dokazivanje počinjenja kaznenog djela".

Kao što navode Ljubanović i sur. (2008), načela na kojima je bio utemeljen ustroj posebnih izvidnih radnji, nisu se promijenila. Naime, pozivajući se na Pavišića (2005), načela supsidijarnosti i neophodnosti, odluke suda, postojanje određene vjerojatnosti u svezi s kaznenim djelom, zakonski katalog radnji, zakonski katalog kaznenih djela, određenost osobe ili predmeta i vrste mjere i vremenska ograničenost – i dalje su temelj koji određuje primjenu sada posebnih dokaznih radnji.

Drugačije uređenje izvida kaznenih djela (kao što je već spomenuto, ZKP je propisao samo opće uvjete za njihovo poduzimanje, stavljajući izvide kaznenih djela u ZoPPO) i same istrage, doprinijelo je da se posebne dokazne radnje nalaze u području istrage. Tako se u članku 332. stavku 1. ZKP/08. navodi "(1) Ako se istraga ne može provesti na drugi način ili bi to bilo moguće samo uz nerazmjerne teškoće, ...", dakle kada se istraga ne može provesti na drugi način, (a istragu temeljem čl. 219. ZKP-a provodi državni odvjetnik), provest će se posebne dokazne radnje, sukladno s odredbama članka 332.-340. ZKP/08. Uspoređujući radnje iz posebnih dokaznih radnji iz članka 332. ZKP/08., te radnje iz

posebnih izvida iz članka 180. starog ZKP-a, (NN 110/97., 27/98., 58/99., 112/99., 58/02., 143/02. i 115/06.), vidljivo je da radnje:

- ulazak u prostorije radi provođenja nadzora i tehničko snimanje prostorija
- tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta
- uporaba prikrivenih istražitelja i pouzdanika
- nadzirani prijevoz i isporuka predmeta kaznenog djela,

ostaju potpuno identične, a u radnji nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu, došlo je do promjene naziva mjere.

Međutim, već u točki 2. stavka 1. članka 332. ZKP/08. imamo novu radnju: pre-sretanje, prikupljanje i snimanje računalnih podataka, za koju možemo reći da određuje detaljnije jednu vrstu nadzora određenog oblika komuniciranja na daljinu, u ovom slučaju putem računalnih mreža.

Posebna dokazna radnja iz točke 6. stavka 1. članka 332. ZKP/08., simulirana prodaja i otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine, doživjela je značajnu promjenu dodajući riječ "prodaja" u zakonski tekst. Ta novina posebno će biti obrađena u sljedećem poglavlju.

Prijašnji je Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (NN 88/01., 12/02., 33/05., 48/05.) u članku 41. pod određenim okolnostima, predviđao i mjere "... pružanja simuliranih poslovnih usluga ili sklapanja simuliranih pravnih poslova ako redarstvene vlasti na drugi način to kazneno djelo ne mogu otkriti, spriječiti ili dokazati ili bi to bilo skopčano s nerazmjernim teškoćama". Stupanjem na snagu "novog" Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (NN 76/09., 116/10., 145/10.) ova radnja uvrštena je u ZKP/08., što smatram da je, osim što je sve dokazne radnje svrstalo u isti propis kojim se regulira ovo kazneno područje, omogućilo i učinkovitije prikupljanje dokaza posebno kod nekih koruptivnih kaznenih djela, te kod pranja novca. Nemam saznanja o dosadašnjem provođenju ovakve radnje sukladno s odredbama Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta.

Značajnih izmjena ima i kod izdavanja naloga za provođenje posebnih dokaznih radnji, te duljini rokova provođenja naloga. Tako se u stavku 2. članku 332. navodi: "(2) Iznimno, kad okolnosti nalažu da se s izvršenjem radnji započne odmah, nalog iz stavka 1. ovog članka, prije početka istrage na vrijeme od dvadeset četiri sata može izdati državni odvjetnik. Nalog s oznakom vremena izdavanja i obrazloženjem državni odvjetnik mora u roku od osam sati od izdavanja dostaviti sucu istrage. Sudac istrage odmah odlučuje rješenjem o zakonitosti naloga. Ako odobri nalog državnog odvjetnika postupit će prema stavku 1. ovog članka. Ako sudac istrage odbije nalog, državni odvjetnik, može u roku od osam sati podnijeti žalbu. O žalbi odlučuje vijeće u roku od dvanaest sati".

Ova odredba je novina i u značajnoj će mjeri doprinijeti brzini reakcije policije u situacijama kada nije moguće, zbog vremena, zahtjev državnog odvjetništva prosljediti sucu istrage. Kao što sam već naveo u svojem radu (Prikrivene policijske radnje, 2009) dosadašnja iskustva pokazivala su da ponekad nije bilo moguće na vrijeme započeti provođenje ovakvih izvida, sada dokaznih radnji, čime dio dokaza nije mogao biti prikupljen. Značajna novina nalazi se i u stavku 4. članku 332. ZKP/08. gdje se proširuje krug osoba prema kojima se mogu odrediti posebne dokazne radnje i to u dijelu osoba

"... koje kriju počinitelja kaznenog djela ili mu prikrivanjem sredstava kojima je kazneno djelo počinjeno, tragova kaznenog djela ili predmeta nastalih ili pribavljenih kaznenim djelom ili na drugi način pomažu da ne bude otkriven".

Uz već spomenute novine, važno je spomenuti i izmjenu, odnosno produljenje roka za provođenje posebnih dokaznih radnji. Naime, ranije je bilo moguće posebne dokazne radnje provoditi najdulje sedam mjeseci, a sada, pod određenim uvjetima, ukupno osamnaest mjeseci. Upravo na ovu novinu svoj komentar dao sam i u već spomenutom radu Prikrivene policijske radnje, gdje sam naveo da se tijekom dosadašnje primjene posebnih izvida pokazalo da je dosadašnji rok (sedam mjeseci) prekratak. Naime, kako bi se uspješno približilo osobama iz vrha kriminalne organizacije ovaj rok je uglavnom bio prekratak. Ova odredba će olakšati provođenje dugotrajnih tajnih (prikrivenih) operacija, a samim time i uspješnost u prikupljanju dokaza protiv "šefova" kriminalne organizacije.

ZKP/08. također donosi i promjene koje se odnose na katalog kaznenih djela za koje se mogu odrediti posebne dokazne radnje. Tako se u članku 334. ZKP/08., proširuje mogućnost za primjenu posebnih dokaznih radnji, a odnosi se na kaznena djela počinjena uporabom računalnih sustava. Ljubanović i sur. (2008), obrazlažu to "... kao posljedicu prihvaćanja većeg broja međunarodnih pravnih standarda i preporuka koje su u međuvremenu utjecale na izmjenu kaznenog materijalnog prava u Republici Hrvatskoj".

Nadalje, zasebnom odredbom ističe se kako se posebne dokazne radnje mogu odrediti i za kaznena djela počinjena na štetu djece ili maloljetnika, čime se daje dodatno značenje otkrivanju počinitelja kaznenih djela iz područja kaznenopravne zaštite djece i mladeži. Mišljenja sam da ovakvu odredbu treba tumačiti vrlo restriktivno, naime ukoliko se ona ne bude tumačila restriktivno, postoji mogućnost da se posebne dokazne radnje primijene primjerice za kazneno djelo teške krađe (ukraden mobitel veće vrijednosti), kada je počinjena na štetu maloljetnika, a što svakako nije cilj ovakvih radnji.

2. SIMULIRANA PRODAJA I OTKUP PREDMETA TE SIMULIRANO DAVANJE POTKUPNINE I SIMULIRANO PRIMANJE POTKUPNINE

Uz prije propisani simulirani otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine, ZKP/08. predviđa i posebnu dokaznu radnju simuliranu prodaju predmeta (čl. 332. st. 1. t. 6.), što je značajna novina. Odredba članka 332. stavka 7. istog Zakona, posebno naglašava da izvršenje radnji upravo i iz ovog članka (simulirana prodaja i otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine) ne smije predstavljati poticanje na počinjenje kaznenog djela. Ovu novinu, u svojem prijašnjem radu (Prikrivene policijske radnje), promatrao sam sa stajališta primjene te radnje kod suzbijanja preprodaje droga, te upozorio na moguće probleme i nedoumice koje bi se mogle pojaviti kod provođenja ove radnje prodaje predmeta, odnosno droge. Problematizirao sam i postavio pitanje odakle će policija uzeti drogu koja će se koristiti za simuliranu prodaju? Iako se sva privremeno oduzeta droga, pa i ona koja je temeljem sudskih presuda određena za uništenje, čuva u prostorima MUP-a RH, postavlja se pitanje može li se ta droga koristiti za provođenje ovakvih mjera. Zakon o suzbijanju droga (NN 107/01., 87/02., 163/03., 141/04., 40/07., 149/09.) određuje tko i za koje potrebe može po-

sjedovati drogu i to u članku 17. stavku 2. posjedovanje droge propisuje detaljno na način da: "(2) Službena osoba policije može pod uvjetima propisanim posebnim zakonom radi otkrivanja kaznenog djela i počinitelja posjedovati drogu za svrhe simuliranog **otkupa** i nadzirane isporuke". Dakle, nigdje se ne spominje simulirana prodaja. Dosljednim tumačenjem ove odredbe dolazim do zaključka da posjedovanje droge za potrebe simulirane **prodaje** nije uređeno ovim Zakonom.

Nadalje, postavlja se pitanje rizika u budućim situacijama primjene ove radnje. Tako primjerice rizik od gubitka novca prilikom simuliranog otkupa predmeta ne predstavlja direktnu opasnost, dok gubitak određene, pa i male količine droge može biti poguban ukoliko ta droga dospije na ilegalno tržište. Svakako da je značajan doprinos razjašnjavanju mogućih dilema bila i obveza donošenje propisa iz članka 572. stavka 1. točke 19. ZKP/08., o "načinu izvršenja posebnih dokaznih radnji iz članka 337. stavka 7. ovog Zakona". Tako je temeljem te obveze u NN 102/09. objavljen *Pravilnik o načinu provođenja posebnih dokaznih radnji*, koji u svojim odredbama nešto detaljnije obrazlaže provođenje posebnih dokaznih radnji. Unatoč tome, ne može se očekivati da će Pravilnik sadržavati detaljnu metodologiju postupanja kod provođenja posebne dokazne radnje simulirana prodaja i otkup predmeta.

Članak 24. Pravilnika navodi da ovu dokaznu radnju može provoditi prikriveni istražitelj i pouzdanik, jasno iz ovoga proizlazi da u samoj provedbi ove dokazne radnje mogu sudjelovati i jedan i drugi. Nadalje, članak 25. Pravilnika govori o predmetima koji se mogu koristiti prilikom provedbe posebne dokazne radnje simulirane prodaje predmeta. Načelno možemo reći da se radi o dvije skupine predmeta, predmeti oduzeti sukladno s odredbama posebnog Zakona, i predmeti trajno oduzeti na temelju pravomoćne odluke suda. Za predmete oduzete na temelju odredbi posebnog Zakona, odobrenje za njihovo korištenje daje nadležni državni odvjetnik, sudac istrage, odnosno sud. U nastavku članak 25. govori se o mogućem oštećenju, uništenju ili trajnom otuđenju predmeta tijekom provedbe simulirane prodaje predmeta. Ukoliko do istoga dođe "... postupit će se po odredbama posebnih propisa o naknadi štete". (Čl. 25. st. 2. Pravilnika.) Isto tako "... sredstva pribavljena primjenom simulirane prodaje ili simuliranog primanja potkupnine postaju sredstva državnog proračuna, a tako pribavljeni predmeti postaju vlasništvo Republike Hrvatske kojim se koristi Ministarstvo unutarnjih poslova". (Čl. 25. st. 3. Pravilnika.) Upravo ta sredstva i predmeti mogu se koristiti za provedbu simuliranog otkupa predmeta te simulirano davanje potkupnine. (Čl. 26. st. 1. Pravilnika.) Zanimljivo je da Pravilnik navodi da se "simulirani **otkup** predmeta može odnositi na sve predmete koji mogu biti predmet kaznenog djela" (čl. 26. st. 2. Pravilnika), ali ne spominje koje se predmete može koristiti prilikom simulirane **prodaje**. Postupak zapisničkog popisivanja sredstava i predmeta koji se koriste kod simuliranog otkupa i prodaje predmeta ili simuliranog davanja potkupnine, propisuje se u članku 27. Pravilnika, gdje je propisano da zapisnik potpisuje državni odvjetnik ili rukovoditelj ustrojstvene jedinice policije koja provodi posebne dokazne radnje, a da se sredstva i predmeti koji se koriste kod simuliranog otkupa i prodaje predmeta ili simuliranog davanja potkupnine, ne mogu koristiti do okončanja postupka.

2.1. Moguće pretpostavke za provođenje dokazne radnje simulirana prodaja i otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine

Osim općih uvjeta za predlaganje i ishoda naloge za provođenje posebnih dokaznih radnji propisanih člancima 332. – 340. ZKP/08., posebno ističem odredbu stavka 7. članka 332. ZKP/08. koja naglašava da izvršenje radnji iz stavka 1. točke 5. (uporabu prikrivenih istražitelja i pouzdanika) i 6. (simuliranu prodaju i otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine), ne smije predstavljati poticanje na počinjenje kaznenog djela. Upravo ova odredba treba biti nit vodilja ne samo za provođenje posebnih dokaznih radnji, već, prema mome mišljenju, i za pripremu za provođenje posebnih dokaznih radnji. Upravo poradi toga smatram da moraju biti ispunjene određene pretpostavke kako bi policija mogla predložiti provođenje posebne dokazne radnje simulirane prodaje. Kako je policija već kroz svoju praksu uspjela savladati brojne prepreke u provedbi posebne dokazne radnje simuliranog otkupa predmeta te simuliranog davanja potkupnine i simuliranog primanja potkupnine, a gdje je donesen niz pravomoćnih osuđujućih presuda, ovdje ću naglasak staviti na posebnu dokaznu radnju simulirane prodaje i otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine.

Prije samog planiranja simulirane prodaje važno je znati da se ova radnja provodi istovremeno uz uporabu prikrivenog istražitelja i/ili pouzdanika, odnosno prikriveni istražitelj i/ili pouzdanik čine prodaju predmeta. Već ovdje mogu se pojaviti određeni problemi kod pripreme i provođenja. Naime, prikriveni istražitelji su tijekom svoje edukacije obučeni da izbjegnu situacije koje bi se mogle kasnije okarakterizirati kao poticanje na počinjenje kaznenog djela. Nasuprot tome, u situacijama u kojima će radnju provoditi pouzdanik, bit će ga potrebno obučiti da njegove radnje ne smiju predstavljati poticanje na počinjenje kaznenog djela, što bi s obzirom na povremenu kratkoću vremena za pripreme, ali i osobnost pouzdanika, moglo predstavljati problem. Kao što je već naglašeno, u svim stadijima pripreme i provođenja ove dokazne radnje treba voditi brigu da niti jedan postupak ne predstavlja poticanje na počinjenje kaznenog djela.

Kako bismo u potpunosti izbjegli nedoumice u svezi s mogućim poticanjem, mišljenja sam kako bi kod same pripreme trebalo zadovoljiti određene pretpostavke prema kojima bi se osobi mogle predložiti takve radnje (prodaja predmeta), odnosno koje aktivnosti bi ta osoba trebala prethodno provoditi da bismo mogli predložiti provođenje takve radnje.

Prije podnošenja samog prijedloga državnom odvjetniku, potrebno je da se zajednički temeljito prouče sve do sada poduzete radnje radi utvrđivanja da osoba nije poticana na bilo koji način da čini kazneno djelo. Određene upute za postupanje u takvim slučajevima u SAD-u spominju ponašanje "agenta provokatora" (*agent provocateur*), odnosno jasno utvrđivanje da osoba koja bi trebala kupiti (npr. drogu), nije izazvana na takav postupak zbog utjecaja i određenih ponašanja "agenta provokatora". U ovakvim slučajevima "agenta provokatora" mogli bismo definirati kao policijskog službenika koji je namamio građanina da počinji kazneno djelo, koje on bez utjecaja policijskog službenika ne bi počinio. Namamljivanje može biti u formi obećanja novca, seksualnih usluga, slave i sl.

Isto tako smatram potrebitim naglasiti da osoba prema kojoj se namjerava primijeniti posebna dokazna radnja simulirana prodaja mora biti prijavljena za kazneno djelo

za koje se mogu primijeniti posebne dokazne radnje ili da su provodeni više puta izvidi, odnosno posebne dokazne radnje u svezi s tim kaznenim djelima u Republici Hrvatskoj ili u drugim državama; odnosno, smatram da bi ta osoba trebala imati kriminalnu povijest. Ovo svakako ne može biti jedini razlog koji će nam ukazati da se upravo ova dokazna radnja može primijeniti prema određenoj osobi. Možda je najznačajnije nedvosmisleno potvrditi jasnu namjeru da upravo ta osoba želi počiniti određeno kazneno djelo (primjerice kupovinu droge, veće količine oružja, eksploziva i sl.). Osim razgovora koji će voditi, osoba prema kojoj se primjenjuje posebna dokazna radnja, s prikrivenim istražiteljem i/ili pouzdanikom, važno je dokumentirati i određene radnje te osobe. Tako je važno nadzirati i njegove telefonske razgovore (nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu), kako bi se i tom dokaznom radnjom potvrdila jasna namjera u počinjenje kaznenog djela, ili bi se radnja obustavila ukoliko iz tih razgovora jasno proizlazi da osoba nema namjeru počiniti kazneno djelo.

Tijekom provođenja dokazne radnje tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta, važno bi bilo zabilježiti postoji li tzv. kontra pratnja, jer i na taj način možemo dodatno potvrditi da osoba nad kojom se provode dokazne radnje ozbiljno želi počinjenje tog djela, odnosno da ga ozbiljno planira počiniti. Ovo, a i neke druge radnje trebaju se koristiti u smislu dokazivanja namjere počinjenja kaznenog djela, a sve kako bismo mogli isključiti moguće prigovore da je došlo do poticanja od strane prikrivenog istražitelja i/ili pouzdanika.

Sve ovo uvjetovano je i prethodno time da se **prije** negoli se predloži primjena ove posebne dokazne radnje, u potpunosti primijene odredbe ZoPPO-a i to posebno u smislu članka 13. stavka 1. točke 13. (provjera uspostavljanja telekomunikacijskog kontakta), i 21. (prikrivene policijske radnje). Od iznimne važnosti za pripremu je i članak 32. ZoPPO-a koji dopušta policijskim službenicima prikriveno provjeriti identitet osobe za koju postoje osnove sumnje da bi mogla biti počinitelj kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti. Stavak 2. članka 32. ZoPPO-a opisuje da se provjera identiteta obavlja promatranjem, pratnjom, prikupljanjem obavijesti, prikupljanjem obavijesti uz prikrivanje svrhe prikupljanja, prikrivanjem svojstva policijskog službenika i primjenom mjera tehničkog snimanja. Mjere pratnje i tehničkog snimanja mogu trajati neprekidno najdulje dvadeset i četiri sata. Ako se radi o provjeri identiteta osumnjičenika za kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora od najmanje dvanaest godina, te mjere mogu trajati četrdeset i osam sati, a što određuje stavak 3. članka 32. ZoPPO-a.

Upravo ovakvim radnjama utvrdit će se sve moguće okolnosti koje nam daju razinu sumnje temeljem koje će se zatražiti provođenje upravo ove, po mojem mišljenju, specifične posebne dokazne radnje, simulirane prodaje.

Ovo su samo neki od mogućih elemenata koje možemo koristiti kako bismo otklonili moguće prigovore da se radi o poticanju.

Posebnu pozornost treba obratiti i na predmet koji se "prodaje". Tako će biti potrebno jasnije propisati odakle te predmete policija uzima, iako članci 25. i 26. Pravilnika o provođenju posebnih dokaznih radnji načelno određuju odakle su predmeti koji se koriste u provođenju ove posebne dokazne radnje ("... posebno namijenjena sredstva i predmeti policije, državnog odvjetništva ili sredstva... pribavljena primjenom simulirane prodaje ili simuliranog primanja potkupnine postaju sredstva državnog proračuna, a tako

pribavljeni predmeti postaju vlasništvo Republike Hrvatske kojim se koristi Ministarstvo unutarnjih poslova"). Postavlja se pitanje što ako takve predmete nije moguće osigurati po toj osnovi. Primjerice, kada se radi o oružju i eksplozivu, policija neće biti u mogućnosti pribaviti određenu (a izvjesno je da će se raditi o većim količinama) količinu specifičnog naoružanja ili eksploziva. Jedno od mogućih rješenja je da se takvo oružje ili eksploziv pribavi, primjerice, u Ministarstvu obrane Republike Hrvatske, što će iziskivati i uređenje takvih odnosa, moguće sporazumima o suradnji ili slično. Krivotvoreni novac također može biti predmet koji će se koristiti za simuliranu prodaju, što bi značilo da policija treba takve novčanice posjedovati u većim količinama. Poseban problem kod provođenja ovakve dokazne radnje mogla bi predstavljati simulirana prodaja droge. Naime iako se sva oduzeta droga čuva do uništenja u prostorima MUP-a, postavlja se pitanje smije li se, i koja droga (ona koja se smije uništiti, ona koja još uvijek nije za uništenje), koristiti za provođenje ove dokazne radnje. Važno je napomenuti da je u Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o suzbijanju zlouporabe droga (NN 149/09.), u članku 10. učinjena izmjena, u smislu članka 51. Zakona, te stoji sljedeće: "Droga, dijelovi biljke ili tvari iz članka 2. stavka 2. ovog Zakona, oduzeti na temelju ovog Zakona ili drugog propisa, uništiti će se po pravomoćnosti presude ili rješenja ili po proteku roka od tri godine od dana podnošenja kaznene prijave nadležnom državnom odvjetništvu". Iz ovakve odredbe zaključujem da policija može nakon proteka od tri godine od trenutka podnošenja kaznene prijave, uništiti zaplijenjenu drogu, što znači da bi je, ukoliko ju ne uništi, mogla koristiti i za potrebe provođenja dokazne radnje simulirane prodaje. Takva mogućnost je predviđena i odredbom članka 25. Pravilnika o načinu provođenja posebnih dokaznih radnji, uz odobrenje državnog odvjetnika, suca istrage odnosno suda.

Mišljenja sam da se droga koja se ne može uništiti (nije prošao rok od tri godine od podnošenja kaznene prijave, odnosno nije donesena pravomoćna presuda ili rješenje) ne bi trebala koristiti za potrebe provođenja posebne dokazne radnje, zbog mogućih rizika koji bi tada bili dvostrani, naime gubitkom ili uništenjem (pa i djelomičnim), osim što bi izgubili dio ili cijelu drogu, rizik je da tu drogu neće više biti moguće koristiti u konkretnom kaznenom postupku u kojem je ta droga oduzeta, a na traženje suda.

Međutim, koja bi osnovna pravila trebalo odrediti prilikom korištenja droge koju je moguće uništiti? Iskustva u Republici Hrvatskoj u vrijeme pisanja ovog rada nisu postojala, tako da su korištena dostupna iskustva drugih policija (ponajprije SAD-a), ali i moja osobna promišljanja.

Nedvojbeno je da će se cijela procedura korištenja droge, ali i nekih drugih predmeta, morati urediti preciznom uputom.

Prilikom preuzimanja droge iz skladišta, nju bi trebalo:

- precizno izvagati ili izbrojiti ukoliko se radi o tabletama
- utvrditi čistoću (npr. kod heroina, kokaina, nekih sintetičkih droga)
- provjeriti način pakiranja (kako ne bi došlo do rasipanja kod transporta), odnosno drogu zapakirati na odgovarajući, za tu drogu uobičajeni način
- sve to ponoviti kod vraćanja droge u skladište.

Svakako treba napomenuti da je postupak nešto jednostavniji kad se radi o oružju ili primjerice krivotvorenim novčanicama, ali i dodatno složen ukoliko se radi primjerice o eksplozivu koji treba prevoziti (Zakon o prijevozu opasnih tvari, NN 79/07.).

Sve ovo ukazuje da će biti potrebno jasno odrediti proceduru postupanja u ovakvim slučajevima, pripremiti dokumentaciju koja će "pratiti" ovakvu proceduru, ali i nadzor provođenja propisane procedure.

3. PRIKAZ MOGUĆNOSTI SIMULIRANE PRODAJE PREDMETA U NEKIM ZEMLJAMA

3.1. Austrija

Zakon o kaznenom postupku Republike Austrije (BGBl. I Nr. 19/2004) ne predviđa zakonsku mogućnost provođenja simulirane prodaje odnosno sličnih radnji. Upravo u tom smislu Pilnacek i Pleischl (2005) navode da nuđenje ili prodaju droge nije dopušteno provoditi, kao na primjer niti posredovanje u pribavljanju dječje pornografije ili posredovanje u krijumčarenju ljudi.

3.2. Slovenija

Slovenski Zakon o kaznenom postupku, u članku 155. stavku 1. (Uradni list Republike Slovenije, št. 32), navodi da državni odvjetnik temeljem obrazloženog prijedloga policije, pisanim nalogom može odobriti mjeru simuliranog otkupa, simuliranog davanja ili primanja darova (*daril*), ili simuliranog davanja i primanja potkupnine. Sve ove mjere mogu se odobriti samo za kaznena djela (katalog) navedena u članku 150. stavku 2., slovenskog Zakona o kaznenom postupku. Tumačeći ovakve odredbe Zakona o kaznenom postupku, može se zaključiti da iste ne propisuju mogućnost simulirane prodaje predmeta. Poradi što jasnijeg tumačenja odredbi u nastavku se navodi izvorni tekst članka 155. stavka 1. Zakona o kazenskom postupku¹.

3.3. Bugarska

Zakon o kaznenom postupku Bugarske u članku 172. stavku 1. navodi niz mjera koje se mogu primijeniti prilikom istraživanja ozbiljnih kaznenih djela (čl. 172. st. 2. Zakona o kaznenom postupku Bugarske (*Promulgated State Gazette No. 86, 28. 10. 2005*). Tako između ostalog navodi i povjerljive transakcije (*trusted transaction*). Bugarski Akt o specijalnim obavještajnim radnjama (*The Special Intelligence Means Act*), u članku 10b, navodi da se povjerljive transakcije koriste od strane prikriivenog istražitelja, (*undercover officer*) i da završavaju očiglednom prodajom ili drugom vrstom transakcije koja uključuje predmet, radi stjecanja povjerenja druge strane. Temeljem ovih odredbi može se zaključiti da Bugarska zakonska regulativa dopušta provođenja radnji simulirane prodaje predmeta.

---

¹

155. člen sovenskog ZKP-a

(1) Če je mogoče utemeljeno sklepati, da je določena oseba vpletena v kriminalno dejavnost v zvezi s kaznivimi dejanji iz drugega odstavka 150. člena tega zakona, lahko državni tožilec na podlagi obrazloženega predloga policije s pisno odredbo dovoli ukrep navideznega odkupa, navideznega sprejemanja oziroma dajanja daril ali navideznega jemanja oziroma dajanja potkupnine. Predlog in odredba postaneta sestavni del kazenskega spisa.

3.4. Slovačka

Slovački Zakon o kaznenom postupku (*Act No. 301/2005*), u članku 112., dopušta mogućnost simulirane prodaje predmeta, i to na način da definira "... lažnu transakciju kao simuliranu kupnju, prodaju, ili bilo koje drugo prenošenje predmeta..." Za provođenje ovakvih radnji potreban je pisani sudski nalog, a samo u iznimnim slučajevima, poradi žurnosti, nalog se može provoditi i bez pisanog naloga, a najduže 48 sati (čl. 112., (5)). Članak 117. istog Zakona definira korištenje "agenta".

3.5. Češka

Zakon o kaznenom postupku Republike Češke, (*Trestni rad*) u članku 158c, (Zakon br. 141/1961) predviđa mogućnost simulirane prodaje predmeta, i to "autoriziranim policijskim tijelima", uz pisani nalog državnog odvjetnika. Zanimljivo je da Zakon posebno propisuje mogućnost provođenja ovakvih radnji od strane policijskih službenika druge zemlje.

3.6. Njemačka

Informatori (možemo reći da bi to bio pouzdanik definiran u hrvatskom ZKP-u) kao i prikriveni istražitelji, smiju kao tzv. *agent provocateur* poticati drugog na kazneno djelo ili npr. putem fiktivne kupovine u takvom sudjelovati. Izričita pravila za to nema. Isključenje protupravnosti tzv. *agent provocateur* se dovodi iz toga, da mu nedostaje nakane za završetak djela.

U slučaju poticanja potrebna je nakana u svrhu ostvarivanja glavnog djela, a s druge strane nakana poticanja. Zadnje nedostaje tada, kada poticatelj djela ne želi dopustiti da dođe do završetka djela, tj. kada on završetak ili nastupanje povrede prava želi spriječiti. Takvo se djelo primjerice sprječava tada, kada se krivotvoreni novac predaje policijskom službeniku i ne stavlja se u promet. Za poticanog to ima za posljedicu, da on može biti kažnjen samo zbog pokušaja.

Kod kaznenih djela prema Zakonu o drogama, (BGBl. I S.358, BGBl. I S.2262) posebno je problematično, da informator ili prikriveni istražitelj, koji kupuje opojno sredstvo, može biti i počinitelj kaznenog djela, (npr. § 29. st. 1. br. 1. Zakona o drogama, nedozvoljeno stjecanje opojnih sredstava). Ovdje postoje u §§ 3., 4. Zakona o drogama posebno regulirana pravila o dozvoli za promet opojnim sredstvima. Prema § 3. Zakona o drogama za stjecanje opojnih sredstava prije svega je potrebna dozvola. Takvu ne trebaju prema § 4. st. 2. Zakona o drogama Savezna i Pokrajinska tijela za područje njihova službenog djelovanja kao i tijela ovlaštena za istragu o opojnim sredstvima. Tu potpadaju informatori i prikriveni istražitelji. Budući da se time ne može ispuniti obilježje nedozvoljenog stjecanja u § 29. st. 1. br. 1. Zakona o drogama, ne postoji objektivno postojanje djela. U pogledu poticanja na nedozvoljenu trgovinu nedostaje opet nakana poticanja, jer djelo nije dovršeno, tj. sprječava se povreda prava. I u takvom slučaju se govori o tzv. *agentu provocateuru*, čiji je angažman iz preventivskih i represivnih točaka gledišta dopustiv, tako da on ne može biti niti počinitelj niti sudionik. Međutim, jasno je određeno da se ne smije poticati osoba koja je potpuno neodlučna za djelo.

Poticanje od strane poticatelja je dozvoljeno samo tada, kada se ovlašteno uključi državno odvjetništvo. To je slučaj, kada postoje stvarne dodirne točke za to, da je poticani već sudjelovao u već počinjenom kaznenom djelu ili je spreman za buduće kazneno djelo (§§ 152. st. 2., 160. StPO /BGBI. I S.1074, 1319, BGBI. I S. 2262/). Iz toga slijedi, da se ne smije poticati osoba koja je potpuno neodlučna za djelo.

Iz navedenog se može zaključiti da njemačko zakonodavstvo načelno dopušta simuliranu prodaju uz jasne uvjete u odnosu na poticanje.

3.7. Mađarska

Temeljem Zakona o policiji (*Police Act, XXXIV. Number 1994*), postoji mogućnost simulirane prodaje predmeta, i simuliranog otkupa predmeta. Dopuštenje za takvu radnju izdaje državni odvjetnik.

3.8. Bosna i Hercegovina

Bosna i Hercegovina nema zakonskih mogućnosti provoditi radnju simulirane prodaje predmeta.

4. ZAKLJUČAK

Svakim danom organizirani kriminal iznalazi nove metode svojeg djelovanja i načina prikrivanja svojih kriminalnih aktivnosti. Pripadnike organiziranog kriminala u njihovim aktivnostima ne ograničavaju zakonska rješenja i pravila po kojima moraju postupati, ne obvezuju ih nikakve konvencije ni protokoli, a u većini slučajeva ne ograničavaju ih ni financijska sredstva kojima raspolažu. Policija i pravosuđe u borbi protiv organiziranog kriminala postupaju sukladno sa zakonskim ovlastima, prihvaćenim konvencijama, i u okviru financijskih mogućnosti kojima trenutačno raspolažu. Davanje novih zakonskih ovlasti kojima se nastoji prikupiti dokaze protiv pripadnika organiziranog kriminala, omogućuje tijelima progona da prate razvoj kriminalnih metoda organiziranog kriminala. Upravo i novina kojom se bavimo u ovome radu, simulirana **prodaja** i otkup predmeta, daje ovlasti tijelima progona da prikupe dokaze koji će se koristiti protiv pripadnika organiziranog kriminala. Svakako treba naglasiti da ovakve nove zakonske ovlasti iziskuju i primjenu nove metodologije rada policije, što podrazumijeva donošenje uputa i provođenje određenih edukacija, no ne samo policije nego i državnog odvjetništva.

LITERATURA

1. Dundović, D. (2009). *Prikrivene policijske radnje: tajne policijske operacije*. II. izmijenjeno i nadopunjeno izdanje. Zagreb: MUP RH.
2. Ljubanović, V., Kralj, T., Gluščić, S. (2008). *Dokazne radnje – novine pri utvrđivanju činjenica u prethodnom postupku*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 15(2), 859-877.
3. Pavišić, B. (2005). *Komentar Zakona o kaznenom postupku*. 5. izdanje. Rijeka: Žagar.
4. *Pravilnik o načinu provođenja posebnih dokaznih radnji*. NN 102/09. Zagreb: Narodne novine.

5. Pilnacek Ch., Pleischl, W. (2005). *Das neue Vorverfahren, Leitfaden zum Strafprozessreformgesetz*. Wien: MANZ'sche.
6. *Zakon o kaznenom postupku*. NN 152/08., 76/09. Zagreb: Narodne novine.
7. *Zakon o policijskim poslovima i ovlastima*. NN 76/09. Zagreb: Narodne novine.

Summary _____

Darko Dundović

Special Collection of Evidence: Simulated Sales and Purchase of Certain Objects, Simulated Bribe-Giving and Simulated Bribe-Taking

This paper represents review to the news introduced by entering into force of Criminal Procedure Code, regarding evidence collecting actions, especially „simulated sales and purchase of certain objects, simulated bribe-giving and simulated bribe-taking”, where „sales” is introduced as news.

Parallely, this paper gives overview of the same or similar legal solutions, especially in the countries in this region (where such solutions exists), and overview of methodology and practice in USA, taking into consideration their long experience in performing this operations.

It is intention of this paper to serve as point for future considerations, especially for considerations of use of new conduct methodology based on this legal measure and as impulse for passing certain instructions and regulations that will set technical details for preparing and conducting of this very special evidence collecting action.

Key words: evidence collecting actions, simulated sales of certain objects, simulated purchase of certain objects, simulated bribe- giving, simulated bribe-taking, carrying out inquiries into criminal offences.